

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi korkeakoululaitoksen kehittämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosina 1967—1986 annetun lain voimassaoloaika päättyy vuoden 1986 lopussa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä. Tarkoituksena on turvata korkeakoululaitoksen voimavarojen suunnitelmallinen ja ennustettavissa oleva kehitys ja luoda lakisääteinen suunnittelujärjestelmä.

Lakiehdotuksen mukaan säädettäisiin, että korkeakoululaitoksen määrärahojen yhteismäärää korotetaan vuosina 1987—1996 vähintään kustannustason nousua vastaavasti.

Valtioneuvosto hyväksyisi joka neljäs vuosi suunnitelman korkeakoululaitoksen kehittämisestä hyväksymisvuotta ja seuraavaa viittä kalenterivuotta varten. Suunnitelma sisältäisi muun muassa yleiset kehittämistavoitteet, merkittävät kehittämishankkeet, tavoitteet korkeakouluissa opintonsa aloittavien määrästä ja jakautumisesta sekä perusteet sille, miten henkilöstöä ja määrärahoja kohdennetaan suunnitelmakaudella.

Ehdotetun lain piiriin kuuluisivat kaikki korkeakoulut.

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Korkeakoululaitoksen merkitys

Korkeakoulujen tehtävänä on edistää ja harjoittaa tutkimusta, antaa siihen perustuvaa ylintä opetusta sekä muullakin tavoin palvella yhteiskuntaa.

Korkeakoulujen tutkimustehtävä erottaa ne muista oppilaitoksista. Tutkimustyö kuuluu useimpien korkeakoulunopettajien virkavelvollisuuksiin. Suomen korkeakoulujen toiminnan periaatteena on tutkimuksen ja opetuksen yhteys. Korkeakouluissa suoritettaviin tutkintoihin sisäl-

tyy aina jonkinasteinen, itsenäisesti tehty tieteellinen tutkielma. Tutkimuksen alueella korkeakoulut toimivat sekä uuden tiedon tuottajina että muualla tuotetun tutkimustiedon välittäjinä. Tutkimuksen tason ylläpitäminen perustuu ensi sijassa samantasoisten tieteenharjoittajien asiantuntevaan arviointiin, joka useimmiten tapahtuu kansainvälisesti.

Korkeakouluilla on keskeinen vastuu perustutkimuksesta, joka luo perustan ja edellytykset soveltavalle tutkimukselle ja kehitystyölle. Perustutkimuksen tavoitteena on luontoa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien tosiasioiden kuvaaminen ja näitä hallitsevien lainalaisuuksien selvittäminen. Lisäksi perustutkimuksella on tärkeä merki-

tys tieteellisen kulttuurin edistäjänä. Perustutkimuksen ohella korkeakouluissa tehdään soveltavaa tutkimusta ja kehitystyötä.

Korkeakoulujen antamassa opetuksessa korostetaan sekä tieteellisyttä että ammatillisuutta. Korkeakouluilla on vastuu tieteellisestä jatkokoulutuksesta, joka toteutetaan lisensiaatin tai tohtorin tutkintoihin johtavana koulutuksena. Lisäksi korkeakoulut järjestävät täydennyskoulutusta korkeakoulututkinnon jo suorittaneille sekä avointa korkeakouluopetusta aikuisväestölle.

Korkeakouluilla on tutkimuksen ja opetuksen ohella myös muita tehtäviä. Tällaisia ovat yleiset asiantuntija- ja kulttuuritehtävät sekä erityiset palvelutehtävät.

Korkeakoulut ovat myös kulttuurilaitoksia, joiden vaikutus säteilee laajasti sijaintikaupunkiin ja vaikutusalueelle. Korkeakoulut välittävät yhteiskuntaan kansainvälisiä tieteellisen tutkimuksen tuloksia ja yleistä tieteellistä ajattelutapaa. Korkeakoulut ovat Suomessa painottaneet rooliaan myös oman lähiympäristönsä kulttuurin vaalijana ja kehittäjänä. Niiden odotetaan toimivan myös yhteiskunnallisten olojen kriittisenä arvioijana.

Korkeakoulujen merkitys yhteiskunnallisessa kehittämisessä on korostunut erityisesti toisen maailmansodan jälkeisenä aikana, jolloin korkeakoululaitos on voimakkaasti laajentunut. Viime vuosikymmeninä on vahvistunut näkemys, jonka mukaan korkeatasoinen koulutus ja tutkimus ovat taloudellisen ja muun hyvinvoinnin perusedellytyksiä. Korkeakoululaitokseen suunnatut voimavarat ovat siten kansantaloudellisesti kannattavia investointeja. Kun samalla koulutuspolitiikassa on korostettu koulutuksellisen tasa-arvon merkitystä ja koulutukseen on kohdistunut voimakas sosiaalinen kysyntä, korkeakoululaitoksesta on tullut merkittävä yleinen ja alueellinen kehitystekijä.

Tehdyt arviot viittaavat siihen, että tutkimuksen ja koulutuksen merkitys tulevaisuudessa edelleen kasvaa. Korkeakoulujen asema yhteiskunnassa tulee siten vastaisuudessaakin olemaan keskeinen.

1.2. Tavoitteet

Tieteellistekninen kehitys ja yhteiskunnan taloudellinen ja sosiaalinen muuttuminen ovat korostaneet korkeakoululaitoksen merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Korkeakoulujen tehtävänä on tuottaa sekä yhteiskunnalliseen kehityk-

seen vaikuttavaa tutkimustietoa että asiantuntijoita yhteiskunnan palvelukseen. Samalla korkeakoulut luovat ja yhdistävät tietoa, jonka avulla ihmisissä, heidän yhteisössään ja ympäristössään tapahtuva muutos käy ymmärrettäväksi.

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosina 1967—1986 annetun lain (228/66) tarkoituksena on ollut suunnata korkeakoululaitoksen laajentuminen yhteiskunnan työvoimatarpeen kannalta keskeisille tieteen pääaloille. Laki on antanut mahdollisuudet korkeakoululaitoksen vakaalle kasvuille ja korkeakoululaitoksen sisällä toteutetuille rakenteellisille uudistuksille.

Vahvistaessaan tammikuussa 1985 korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosina 1967—86 annettuun lakiin ja asetukseen (455/66) perustuvan suunnitelman korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosiksi 1985—1986 hallitus katsoi, että korkeakoululaitoksen kehittämisestä myös vuoden 1986 jälkeen on säädettävä lailla. Nyt annettavan lakiesityksen tarkoituksena on turvata korkeakoululaitoksen voimavarojen suunnitelmallinen ja riittävä kehitys sekä säätää suunnittelujärjestelmästä.

Hajautetun korkeakoululaitoksen suunnitelmallinen ja taloudellinen kehittäminen edellyttää lakisääteistä suunnittelujärjestelmää, jossa 17 tiedekorkeakoulun ja 3 taidekorkeakoulun kehittämissuunnitelmat voidaan yhdistää maan eri alueiden sekä yhteiskuntaelämän eri lohkojen ja eri tieteenalojen tarpeet huomioon ottavaksi koko korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelmaksi. Tämän suunnittelun olennainen osa on voimavaroja koskeva suunnitelma.

Kehittyneissä teollisuusmaissa korkeakoululaitokseen käytettävien voimavarojen osuus bruttokansantuotteesta on yleisesti 1—2 prosentin suuruusluokkaa. Suomessa korkeakoulumenojen tavoitteelliseksi tasoksi pidemmällä aikavälillä on esitetty 1—1,5 prosentin osuutta bruttokansantuotteesta.

Hallitus pitää tärkeänä, että korkeakoulut kykenevät nopeasti ja joustavasti vastaamaan koulutustarpeisiin. Tämä edellyttää riittäviä toimintaedellytyksiä ja korkeakoulujen omaehtoista reagointia yhteiskunnan ja yksilöiden vaateisiin. Edelleen hallitus pitää välttämättömänä, että korkeakoulujen kesken saadaan etenkin tieteellisen tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osalta aikaan järkevä työnjako, joka tekee henkisten ja aineellisten voimavarojen kohdentamisen riittävän suuruisiin yksiköihin mahdolliseksi. Hallitus pitää myös tärkeänä, että korkeakoulut kehittävät

oman toimintansa kriittistä arviointia, toimintatapojaan sekä toimintansa tulosten julkistamista.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö

Vuonna 1966 annettu laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosina 1967—81, jäljempänä kehittämislaki, ja lain nojalla annettu asetus, jäljempänä kehittämisasetus, valmisteltiin tasavallan presidentin asettaman työryhmän raportin ”Tiede ja ylin opetus tulevien vuosien Suomessa” (Helsinki 1965) pohjalta. Kehittämislakia muutettiin vuonna 1978 annetulla lailla (505/78) siten, että lain voimassaoloaika jatkettiin viidellä vuodella, joten lain asettamat tavoitteet tulee toteuttaa vuoden 1981 asemesta vuoden 1986 loppuun mennessä. Kehittämisasetusta muutettiin vastaavasti vuonna 1979 annetulla asetuksella (93/79).

Kehittämislain tarkoituksena on ohjata opiskelijapaikat tieteen pääalojen kesken mahdollisimman hyvin yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti sekä kehittää korkeakoulujen opiskelu- ja tutkimusmahdollisuuksia takaamalla korkeakouluille tietyt vähimmäismäärät opettajavoimia, muuta henkilökuntaa, tiloja ja määrärahoja.

Korkeakoulujen voimavarojen mittayksikkö on kehittämislain mukaan opiskelijapaikka. Tällä tarkoitetaan yhtä täyspäiväopiskelijaa kohti keskimäärin tarvittavien opettajavoiimien, opetus-, tutkimus- ja hallintotilojen muodostamaa laskennallista yksikköä. Tavoitteet asetetaan erikseen neljälle tieteen pääalalle. Ensimmäiseen pääalaan kuuluvat teologiset, humanistiset, oikeustieteelliset, yhteiskuntatieteelliset ja kauppatieteelliset alat. Toinen pääala sisältää luonnontieteelliset, maatalous-metsätieteelliset ja liikuntatieteelliset alat. Kolmanteen pääalaan kuuluu teknistieteellinen ala, neljänteen kuuluvat taas lääketieteellinen, hammaslääketieteellinen, eläinlääketieteellinen ja farmasian ala. Kehittämisasetuksessa säädetyt vähimmäistavoitteet opettajavoimille ja korkeakoulutiloille opiskelijapaikkaa kohti olivat alun perin seuraavat:

	opettajavoimia opiskelijapaikkaa kohti	kerrosalaa opiskelijapaikkaa kohti
Pääala I ...	1:12	5 m ²
Pääala II ...	1:8	25 m ²
Pääala III ..	1:8	25 m ²
Pääala IV ..	1:6	25 m ²

Lain mukaan korkeakouluissa tuli vuoden 1981 päättyessä olla vähintään 60 000 perustutkintoon tähtääville sekä jatko-opiskelijoille tarkoitettua opiskelijapaikkaa. Humanistisilla ja oikeus- ja yhteiskuntatieteellisillä sekä niihin liittyvillä aloilla paikkoja tuli olla yhteensä ainakin 20 000, luonnon- sekä maatalous- ja metsätieteellisillä aloilla yhteensä 15 000, teknisten tieteiden aloilla ainakin 11 000 ja lääketieteen alalla ainakin 6 000. Loput 8 000 opiskelijapaikkaa varattiin käytettäväksi vuoden 1970 jälkeen ilmenevien tarpeiden mukaisesti.

Kehittämislainsäädännön ansiosta korkeakoulujen toimintaedellytykset parantuivat alkuvaiheessa oleellisesti. Vuosina 1967—75 saavutettiin lainsäädännössä asetetut välitavoitteet. Valtiontaloudellisista syistä korkeakoululaitoksen kehittäminen hidastui vuodesta 1976 lähtien, ja lainsäädännön alkuperäisen 15-vuotiskaudeksi laaditun kehittämisohjelman toteuttaminen viivästyi. Koska lainsäädännön alkuperäisten tavoitteiden saavuttamista pidettiin välttämättömänä, vaikka se tapahtuisikin vasta vuoden 1981 jälkeen, jatkettiin vuonna 1978 kehittämislain voimassaoloaika vuoden 1986 loppuun.

Samalla kehittämisasetusta muutettiin siten, että opettajankoulutus tuli kuulumaan lain soveltamisalaan ja jakaantui ensimmäisen ja toisen pääalan kesken. Ensimmäisen pääalan kerrosalatavoitetta nostettiin viidestä kahdeksaan neliometriin ja toisen laskettiin 25 neliometristä 23 neliometriin opiskelijapaikkaa kohti. Toisella ja kolmannella pääalalla muutettiin vähimmäistavoitetta niin, että yhtä päätoimista opettajaa kohti tuli kahdeksan sijasta olla yhdeksän opiskelijapaikkaa.

Lain toteuttamista ovat ohjanneet määräjain vahvistetut suunnitelmat. Vuodesta 1979 lähtien valtioneuvosto on vahvistanut vuoden 1986 loppuun ulottuvan, joka toinen vuosi tarkistettavan suunnitelman. Suunnitelmasta on käynyt ilmi, miten opiskelijapaikkojen lisäykset ja supistukset toteutetaan eri korkeakouluissa pitäen tavoitteena sitä, että maan eri alueilla on väestömäärään

nähdessä riittävästi opiskelijapaikkoja. Suunnitelmassa on myös esitetty suositus vuosittaisten aloituspaikkojen jakaantumisesta koulutusaloittain ja korkeakouluittain. Lisäksi suunnitelmaan on sisällytetty kannanottoja korkeakoululaitoksen keskeisistä kehittämiskohteista.

2.1.2 Käytäntö

Kehittämislainsäädäntö on mahdollistanut korkeakoululaitoksen kehittämisen, suunnannut korkeakoulutuksen laajentumista työvoimantarpeen kannalta tarpeellisina pidetyille tieteen pääaloille sekä luonut tilaa korkeakoulujärjestelmän rakenteellisille uudistuksille. Kehittämislainsäädännön aikana on toteutettu mittava korkeakoululaitoksen rakentaminen ja alueellinen laajentaminen.

Korkeakouluissa opiskelevien määrä on lain voimassaoloaikana lähes kaksinkertaistunut. Absoluuttisesti on kaikkien tieteen pääalojen opiskelijamäärä kasvanut. Humanistis-yhteiskuntatieteellisen pääalan suhteellinen osuus on vähentynyt kun taas muiden pääalojen on kasvanut. Tämä näkyy seuraavasta asetelmasta:

	opiskelijoita vuonna 1966		opiskelijoita vuonna 1985	
		%		%
Pääala I ...	29 400	63,9	42 900	50,4
Pääala II ...	9 000	19,6	20 500	24,1
Pääala III ..	4 900	10,6	15 600	18,3
Pääala IV ..	2 700	5,9	6 100	7,2
Yhteensä ...	46 000	100,0	85 100	100,0

Korkeakouluopiskelijamäärän kasvun ja rakenteellisen muutoksen lisäksi suuri muutos on tapahtunut alueellisesti. Vielä 1960-luvun puolivälissä vain noin 10 prosenttia korkeakouluopiskelijoista opiskeli Helsingin ja Turun ulkopuolisissa korkeakouluissa. Maan kaksitoista korkeakoulua sijaitsivat neljällä paikkakunnalla. Nykyisin 40 prosenttia opiskelijoista opiskelee Helsingin ja Turun ulkopuolisissa korkeakouluissa, ja nykyiset 17 tiedekorkeakoulua sijaitsevat kymmenellä paikkakunnalla.

Korkeakoulujen opettajamäärien kehitys tieteen pääaloittain vuodesta 1966 vuoden 1986 loppuun ilmenee seuraavasta taulukosta:

	opettajain määrä vuonna 1966	opettajain määrä vuonna 1986
Pääala I ...	913	2 305
Pääala II ...	575	1 940
Pääala III ..	442	1 290
Pääala IV ..	508	1 140
Yhteensä ...	2 438	6 670

Lain edellyttämät tieteen pääaloittaiset vähimmäistavoitteet saavutetaan opettajavoimien osalta vuoden 1986 lopussa. Lain perustelujen lähtökohtana on, että lain vähimmäistavoitteet saavutetaan pääosin myös korkeakouluittain. Tämä edellyttää uusien opettajavoimien lisäksi myös nykyisten virkojen ja toimien siirtämistä toisille aloille. Laskennallisesti on noin neljännes opettajavoimista päätoimiseksi muutettua tuntiopetusta, jota lähivuosina on tarkoitus muuttaa viroiksi ja toimiksi.

Kehittämislainsäädännön piiriin luettavien korkeakoulutilojen kehitys vuodesta 1966 näkyy seuraavasta taulukosta:

	tilojen määrä vuonna 1966	tilojen määrä vuonna 1984
Pääala I ...	113 300 m ²	240 000 m ²
Pääala II ...	118 300 m ²	369 000 m ²
Pääala III ..	100 600 m ²	299 000 m ²
Pääala IV ..	81 000 m ²	189 000 m ²
Yhteensä ...	413 200 m ²	1 097 000 m ²

Kehittämislainsäädännön edellyttämät tilojen pääalakohittaiset vähimmäistavoitteet vuodelle 1986 on jo saavutettu. Aloittain ja korkeakouluittain on kuitenkin vielä lisätilar tarvetta. Vanhojen korkeakoulutilojen peruskorjaukset tulevat lähivuosina edellyttämään lisää voimavaroja.

Muun kuin opetushenkilökunnan määrä vuonna 1986 on runsaat 6 000. Lainsäädäntöön ei sisälly tarkempia säännöksiä muun henkilökunnan määrästä.

Kehittämislain 4 §:ssä on säädetty: "Opetusta lisättäessä lisätään myös muuta henkilökuntaa ja määrärahoja niin, että ne riittävät opetuksen ja muun yliopistossa tai korkeakoulussa harjoitettavan tieteellisen tutkimuksen ylläpitämiseen ja hallinnon hoitamiseen". Korkeakoulujen toimintamenoihin sekä tutkimus- ja opetusvälinehankintoihin osoitettavien määrärahojen taso on ratkaistu vuosittain tulo- ja menoarviokäsittelyssä. Korkeakoulujen henkisten voimavarojen sekä

tilojen tehokas hyödyntäminen riippuu keskeisesti näistä määrärahoista, joiden tuntuvaa korottamista onkin esitetty viimeisimmässä korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelmassa.

Korkeakoululaitoksen kehittämislainsäädäntö on luonut edellytykset suunnitella korkeakoululaitosta kokonaisuutena sekä ohjata voimavaroja koulutusaloittain ja alueellisesti suunnitelmallisella tavalla. Lain ansiona voidaan pitää, että korkeakoulutettujen tarjonta on voitu sovittaa työmarkkinoiden kysyntää vastaavaksi ja monissa maissa vaikeaksi ongelmaksi noussut korkeakoulutettujen työttömyys on meillä kyetty hallitsemaan.

2.2. Asian valmistelu

Opetusministeriö asetti huhtikuussa 1981 työryhmän, joka sai tehtäväkseen selvittää, millä tavoin korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosina 1967—86 annettu laki voidaan toteuttaa ja millaisia lainsäädännöllisiä, suunnitteluun liittyviä tai muita toimenpiteitä tarvitaan, jotta korkeakoululaitoksen pitkäjänteinen kehittäminen voidaan turvata nykyisen kehittämislainsäädännön jälkeen.

Työryhmä antoi toimeksiannon ensimmäistä kohtaa koskevan raportin opetusministeriölle tammikuussa 1982. Mietinnössään, joka annettiin opetusministeriölle syyskuussa 1983, työryhmä katsoi, että korkeakoululaitoksen kehittäminen tulee vuoden 1986 jälkeenkin turvata lainsäädännöllä. Nykyisen lain jatkaminen vain tavoitteita muuttamalla ei ole mietinnön mukaan perusteltua, koska korkeakoululaitoksen kehittämisen painopisteet ovat olennaisesti muuttuneet nykyisen lain säätämisen jälkeen.

Työryhmä katsoi, että tulevankin lainsäädännön keskeinen tehtävä on korkeakoululaitoksen voimavarojen tasaisen kehityksen turvaaminen. Työryhmä katsoi myös, että voimavaroja koskevien säännösten lisäksi tarvitaan lakisäateinen suunnittelujärjestelmä.

Korkeakoululaitoksen kehittämislakityöryhmän mietinnöstä ovat antaneet lausuntonsa korkeakoulujen lisäksi muun muassa kauppa- ja teollisuusministeriö, oikeusministeriö, sosiaali- ja

terveysministeriö, työvoimaministeriö ja valtiovarainministeriö sekä keskeiset työmarkkinajärjestöt. Edellä mainittujen selvitysten ja niihin liittyvän aineiston pohjalta on esitys valmisteltu opetusministeriössä.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Hallituksen tarkoituksena on pitkällä aikavälillä lisätä korkeakoululaitoksen määrärahoja valtion menojen keskimääräistä menojen kasvua enemmän siten, että korkeakoululaitoksen tulokellinen toiminta voidaan turvata. Määrärahalisäyksiä on tarkoitettu erityisesti suunnata tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen kannalta keskeisiin määrärahoihin kuten avustavan henkilöstön palkkauseräpäätöksiin, laitos-, kirjasto- ja atk-määrärahoihin sekä tutkimusvälinemäärärahoihin.

Vuonna 1985 olivat suoraan korkeakoululaitokselle osoitetut menot harjoittelukouluja lukuun ottamatta yhteensä noin 2 050 miljoonaa markkaa. Korkeakoululaitoksen määrärahojen kasvu vuodesta 1985 vuoteen 1986 on noin 218 miljoonaa markkaa. Kyseisten määrärahojen osuus bruttokansantuotteesta tulee olemaan noin 0,64 prosenttia.

Esityksessään vuoden 1987 valtion tulo- ja menoarvioksi hallitus ehdottaa korkeakoululaitoksen määrärahojen lisäämistä 13 prosentilla, mikä merkitsee korkeakoulujen voimavarojen huomattavaa reaalikasvua. Valtioneuvosto on lisäksi tehnyt periaatepäätöksen, jonka mukaan vuosien 1988—1991 tulo- ja menoarvioesityksiin sisällytettäviä tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen kannalta keskeisiä korkeakoulujen määrärahoja lisätään siten, että niiden yhteismäärä kasvaa vuosittain reaalisesti vähintään 15 prosenttia. Valtioneuvosto on samalla edellyttänyt, että korkeakoulujen toimintaa tehostetaan ja tuloksellisuutta parannetaan.

Ehdotetun suunnittelujärjestelmän toteutuminen ei edellytä organisatorisia muutoksia eikä hallintohenkilökunnan lisäämistä. Esityksestä ei myöskään aiheudu muutoksia korkeakoulujen henkilökunnan asemaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 §. *Lain soveltamisala.* Voimassa olevan kehittämislain piiriin kuuluvat Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Joensuun yliopisto, Kuopion yliopisto, Turun yliopisto, Tampereen yliopisto, Åbo Akademi, Vaasan korkeakoulu, Lapin korkeakoulu, Eläinlääketieteellinen korkeakoulu, Teknillinen korkeakoulu, Tampereen teknillinen korkeakoulu, Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu, Helsingin kaupakorkeakoulu, Svenska handelshögskolan ja Turun kauppakorkeakoulu.

Nykyistä kehittämislakia ei sovelleta Tampereen yliopiston opetusjaostoihin, Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan -nimiseen yksikköön eikä korkeakouluissa tapahtuvaan täydennyskoulutukseen. Lakia ei sovelleta myöskään taidealan korkeakouluihin.

Ehdotetun lain piiriin kuuluisivat nykyisen lain soveltamisalaan kuuluvien korkeakoulujen lisäksi myös taidekorkeakoulut, joita ovat Taideellinen korkeakoulu, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulu. Laki ehdotetaan koskeväksi kaikkia korkeakoulujen toimintoja, joita ovat tutkimus, perustutkintoon johtava koulutus, jatkokoulutus, täydennyskoulutus, palvelutoiminta ja hallinto.

Ehdotetun lain piiriin kuuluvista korkeakouluista käytetään lakiehdotuksessa yhteisnimitystä korkeakoululaitos.

Puolustusministeriön hallinnonalalle kuuluaan korkeakoulutasoiseen upseerikoulutukseen lakia ei sovellettaisi.

2 §. *Korkeakoululaitoksen tehtävät.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi korkeakoululaitoksen tehtävistä. Tehtävän määrittely olisi yleinen ja koskisi koko korkeakoululaitosta. Korkeakoululaitoksen keskeinen tehtävä olisi tutkimus, johon sen antama ylin opetus perustuisi. Tutkimus- ja opetustehtävän lisäksi korkeakouluilla on yleinen kulttuurin ja tieteellisen sivistyksen edistämistehtävä.

Korkeakoulujen tutkimustoiminnan tulee pyrkiä uuden tiedon tuottamiseen, olemassaolevan tiedon välittämiseen ja soveltamiseen. Korkeakoulujen tutkimuksen tulee liittyä kiinteästi tutkijankoulutukseen. Korkeakouluissa voidaan suorittaa tutkimusta myös maksullisena palvelutoimintana.

Korkeakoulujen antaman opetuksen tulee rakentua tieteelliselle pohjalle ja taidekorkeakouluissa myös taiteelliselle pohjalle. Koulutuksen

tulee antaa opiskelijoille valmiudet työskennellä opintoja vastaavilla ammattialoilla. Perustutkintoon tulee lisäksi antaa valmiudet jatko-opintoihin.

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi korkeakoulut voivat antaa täydennyskoulutusta.

Kunkin korkeakoulun tehtävistä on säädetty erikseen.

3 §. *Korkeakoululaitoksen määrärahat.* Pykälässä ehdotetaan, korkeakoulujen tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan varmistamiseksi, että korkeakoululaitokselle valtion tulo- ja menoarviossa osoitettujen määrärahojen yhteismäärää korotetaan vuosina 1987—1996 vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti.

Kustannustason nousu laskettaisiin siten, että edeltävän vuoden tulo- ja menoarvion mukaisiin palkkausmenoihin lisätään palvelussuhteen ehtojen tarkistukset ja muihin menoihin yleisen kustannustason nousun vaikutus (mukaan lukien määrärahojen mahdolliset oikaisut).

4 §. *Määrärahojen kohdentaminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi voimavarojen kohdentamisen yleisestä linjasta. Korkeakoululaitoksen saamaa määrärahojen lisäystä kohdennettaessa otetaan erityisesti huomioon tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen tarpeet. Voimavaroja kohdennettaessa on tarkoitus aikaisempaa enemmän ottaa myös huomioon toiminnan tuloksellisuus. Tarkoituksena on kehittää ja ottaa käyttöön korkeakoulujen toiminnan arviointi- ja raportointijärjestelmä, joka tuottaa riittävät tiedot opetuksen ja tutkimuksen tuloksista ja niiden kustannuksista. Tarkoituksena on, että korkeakoulut raportoivat määräajoin toimintansa tuloksista. Arvioinnissa käytetään hyväksi myös Suomen Akatemian suorittamia tieteenalakohtaisia arviointoja. Saatua tietoa käytettäisiin hyväksi päätettäessä voimavarojen kohdentamisesta vuosittaisessa tulo- ja menoarviossa ja korkeakoulujen sisäisessä päätöksenteossa.

Pykälässä säädettäisiin myös korkeakoulujen yhteistyöstä. Tutkijankoulutus ja erityisesti suuret tutkimushankkeet suunnitellaan ja toteutetaan korkeakoulujen yhteistyönä.

5 §. *Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelma.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yleiset puitteet korkeakoululaitoksen suunnittelujärjestelmälle. Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto edelleen hyväksyisi korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman. Voimassaolevasta lainsäädän-

nöstä poiketen suunnitelma hyväksyttäisiin joka neljäs vuosi hyväksymisvuotta ja seuraavia viittä kalenterivuotta varten. Suunnitelma tarkistettaisiin tarvittaessa.

Ehdotuksen tavoitteena on luoda suunnittelujärjestelmä, joka mahdollistaa korkeakoululaitoksen kehittämisen kokonaisuutena. Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman tavoitteena on turvata korkeakoululaitoksen suunnitelmallinen ja taloudellinen kehittäminen sovittamalla yhteen korkeakouluissa tehdyt suunnitelmat. Valtioneuvoston hyväksymä kehittämissuunnitelma luo samalla yleiset kehittämispuitteet korkeakoulujen omalle suunnittelutyölle.

Hallitus pitää perusteltuna, että korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman laatimistyö kytketään korkeakoulujen toiminta- ja taloussuunnitelman laadintaan.

6 §. *Kehittämissuunnitelman sisältö.* Pykälän 1 kohdan mukaan kehittämissuunnitelman tulisi sisältää korkeakoululaitoksen yleiset kehittämistavoitteet suunnittelukaudella. Nämä tavoitteet määrittelevät ne kehittämisen alat, jotka ovat valtakunnallisesti merkittäviä ja vaativat erityistoimenpiteitä.

Pykälän 2 kohdassa ehdotetaan suunnitelmaan otettavaksi merkittävät tutkimuksen ja opetuksen kehittämishankkeet. Suunnitelma sisältäisi myös merkittävimmät rakennussuunnitelmat sekä erityisen suuret ja valtakunnallisesti huomattavat laitehankinnat. Tässä kohdassa mainittaisiin myös muut yksilöidyt hankkeet, jotka ovat valtakunnallisesti merkittäviä.

Pykälän 3 kohdassa käsitellään korkeakoululaitoksen antaman peruskoulutuksen määrällisiä tavoitteita. Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto hyväksyisi tavoitteet vuosittain opintonsa aloittavien määrät ottaen huomioon koulutuksen kysynnän, yhteiskunnan ja eri kieliryhmien tarpeet ja koulutusmahdollisuuksien jakautumisen maan eri alueiden kesken sekä keskiasteen kehittämislle säädetty tavoitteet. Hallitus pitää tärkeänä, että eri korkeakouluissa annettavaa ruotsinkielistä koulutusta tarkastellaan myös kokonaisuutena. Hallitus katsoo myös, että koulutusmahdollisuuksien tulisi alueellisesti jakautua mahdollisimman tasapuolisesti väestömäärään nähden. Nykyisen lainsäädännön mukaista opiskelijapaikka-käsitettä ei ole tarkoitus käyttää.

Keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annettussa laissa (474/78) säädetään, että ammatillisista opinnoista muodostetaan korkeakouluasteelle johtavia koulutusväyliä. Tämä edellyttää, että korkeakouluista varataan riittävä osuus opintonsa

aloittavien määrästä opistoasteen tutkinnon suorittaneille, jotka eivät ole ylioppilaita. Opistoasteen tutkintojen niveltämisestä korkeakoulupintoihin annetussa asetuksessa (275/84) on määritelty eri peruslinjojen opistotutkintojen antama korkeakoulukelpoisuus. Asetuksen mukaan aloituspaikkojen vuotuiset määrät vahvistetaan koulutusaloittain ja korkeakouluittain valtioneuvoston hyväksymässä korkeakoulujen aloituspaikkojen kokonaismäärää koskevassa suunnitelmassa.

Pykälän 4 kohdan mukaan kehittämissuunnitelman tulisi sisältää perusteet henkilöstön ja määrärahojen kohdentamiseksi suunnitelmakaudella. Voimavarojen jaon tulisi perustua korkeakoulujen yksilöllisiin tarpeisiin ja kehityssuunnitelmiin. Korkeakoulujen tulee esittää, miten uudet voimavarat kohdennetaan ja millä tavoin olemassaolevien voimavarojen käyttöä voidaan tehostaa.

Korkeakouluilla on mahdollisuus toiminta- ja taloussuunnitelmien ja vuotuisten budjettiesitysten yhteydessä suunnitella ja esittää voimavarojen lisäysten kohdentamista eri tarkoituksiin riippuen korkeakoulujen muuttuvista tarpeista. Vuotuinen voimavarojen lisäys ei kuitenkaan käytännössä kohdistuisi suhteellisesti samanmääräisenä kaikkiin korkeakouluihin, vaan siihen vaikuttaisivat muun muassa rakentamistoiminnan laajuus sekä tieteenaloittaisten kehittämistavoitteiden muutokset. Hallituksen tarkoitus on saattaa korkeakoulut perusvoimavarojen osalta yhdenvertaiseen asemaan niin, ettei opetuksen ja tutkimuksen perusedellytyksissä olisi korkeakouluittain olennaisia eroja. Toisaalta tieteellisen tutkimuksen osalta hallitus tulee kohdentamaan voimavaroja siten, että suositaan tieteen tuloksellisuutta ja voimavarojen kohdentamista tieteen ja yhteiskunnan tarpeiden kannalta lupaaville ja menestyksellisille aloille.

Pykälän 5 kohdassa ehdotetaan, että kehittämissuunnitelma sisältäisi myös korkeakoulujen toiminnan tuloksellisuuden arvioinnin. Tämä edellyttäisi muun muassa sitä, että rakennetaan riittävän monipuolinen suunnittelu- ja seurantarjestelmä, jolla korkeakoulun toimintaa ja sen tuloksellisuutta voidaan arvioida. Kehittämissuunnitelmaan ehdotettu katsaus korkeakoulutuksen toiminnan tuloksiin voi sisältää toimintaa kuvaavia tunnuslukuja, jotka perustuvat esimerkiksi vuosittain opintonsa aloittaneiden tosiasialliseen lukumäärään, suoritettuihin tutkintoihin ja opettajaresursseihin.

7 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälässä säädetäisiin valtuus antaa tarvittaessa lain täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä asetuksella.

8 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987. Korkeakoululaitoksen määrärahoja koskevaa 3 §:ssä olevaa säännöstä sovellettaisiin näin ollen ensimmäisen kerran vuoden 1987 tulo- ja menoarvion osalta.

Ensimmäinen vuosia 1987—1992 koskeva kehittämissuunnitelma on tarkoitus hyväksyä viimeistään vuoden 1987 helmikuussa.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin 2 momentin mukaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi näin kuuluva lakiehdotus:

Laki

korkeakoululaitoksen kehittämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tämä laki koskee:

- 1) Helsingin yliopistoa;
 - 2) Jyväskylän yliopistoa;
 - 3) Oulun yliopistoa;
 - 4) Joensuun yliopistoa;
 - 5) Kuopion yliopistoa;
 - 6) Turun yliopistoa;
 - 7) Tampereen yliopistoa;
 - 8) Åbo Akademi -nimistä yliopistoa;
 - 9) Vaasan korkeakoulua;
 - 10) Lapin korkeakoulua;
 - 11) Eläinlääketieteellistä korkeakoulua;
 - 12) Teknillistä korkeakoulua;
 - 13) Tampereen teknillistä korkeakoulua;
 - 14) Lappeenrannan teknillistä korkeakoulua;
 - 15) Helsingin kauppakorkeakoulua;
 - 16) Svenska handelshögskolan -nimistä korkeakoulua;
 - 17) Turun kauppakorkeakoulua;
 - 18) Taideteollista korkeakoulua;
 - 19) Sibelius-Akatemiaa; ja
 - 20) Teatterikorkeakoulua,
- joita jäljempänä kutsutaan korkeakouluiksi.
- Yhteisnimitystä korkeakoululaitos käytetään tässä laissa 1 momentissa mainituista korkeakouluista.

2 §

Korkeakoululaitoksen tehtävät

Korkeakoululaitoksen tehtävänä on edistää ja harjoittaa vapaata tutkimusta, antaa siihen perus-

tuva tieteellistä ja taiteellista ylintä opetusta sekä muutoinkin edistää kulttuuria ja tieteellistä sivistystä.

Kunkin korkeakoulun tehtävistä on lisäksi säädetty erikseen.

3 §

Korkeakoululaitoksen määrärahat

Korkeakoulujen tehokkaan ja tulokellisen toiminnan varmistamiseksi korotetaan korkeakoululaitokselle valtion tulo- ja menoarviossa osoitetujen määrärahojen yhteismäärää vuosina 1987—1996 vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti.

4 §

Määrärahojen kohdentaminen

Kohdennettaessa määrärahojen lisäystä otetaan erityisesti huomioon tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen tarpeet sekä saavutetut tulokset.

Tutkijankoulutus ja erityisesti suuret tutkimushankkeet suunnitellaan ja toteutetaan korkeakoulujen yhteistyönä.

5 §

Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelma

Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi suunnitelman korkeakoululaitoksen kehittämisestä hyväksymisvuotta ja seuraavia viittä kalenterivuotta varten (*kehittämissuunnitelma*).

Kehittämissuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

6 §

Kehittämissuunnitelman sisältö

Kehittämissuunnitelman tulee sisältää ainakin:

1) korkeakoululaitoksen yleiset kehittämistavoitteet suunnitelmakaudella;

2) merkittävät tutkimuksen ja opetuksen kehittämishankkeet suunnitelmakaudella;

3) korkeakouluissa opintonsa aloittavien määrää koskevat tavoitteet, ottaen huomioon koulutuksen kysynnän, yhteiskunnan ja eri kieliryhmien tarpeet ja koulutusmahdollisuuksien jakautumisen maan eri alueiden kesken sekä keskias-teen koulutuksen kehittämisestä annetun lain (474/78) 2 §:n 3 momentissa säädetyt tavoitteet;

4) perusteet sille, miten henkilöstöä ja määrärahoja kohdennetaan suunnitelmakaudella; sekä

5) katsaus korkeakoululaitoksen edellisen suunnitelmakauden toiminnan tuloksiin.

7 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

8 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 26 päivänä syyskuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Gustav Björkstrand*

